Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
MICHAL BOBEK
esitatud 22. novembril 2018 [1]

Kohtuasi C-695/17

Metirato Oy, pankrotis,
versus
Suomen valtio, Verohallinto
Eesti Vabariik, Maksu- ja Tolliamet

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Helsingin käräjäoikeus (Helsingi esimese astme kohus, Soome))

Eelotsusetaotlus – Vastastikune abi maksude, maksete ja teiste meetmetega seotud nõuete sissenõudmisel – Vaidlused sissenõudmistaotluse saanud liikmesriigis võetud täitemeetmete üle – Kostja isik

I. Sissejuhatus

1. Eesti asutus palus aastal 2012 vastavalt direktiivi 2010/24/EL [2] vastastikuse abi eeskirjadele Soome asutusel nõuda sisse maksud, mille Eesti riigile võlgnes Soome äriühing Metirato Oy (edaspidi „Metirato“). Selle taotluse alusel algatas Soome asutus täitemenetluse Metirato vastu. Sellesama menetluse käigus esitas Soome asutus nõude ka Metirato poolt Soome riigile võlgnetavate maksude sissenõudmiseks. Metirato maksis teatava rahasumma Soome asutusele. Viimati nimetatu kandis sellest summast kohase osa üle Eesti asutusele.

2. Aastal 2013 algatati Metirato suhtes Soomes pankrotimenetlus. Pankrotihaldur esitas selles menetluses Helsingin Käräjäoikeusile (Helsingi esimese astme kohus, Soome; edaspidi „eelotsusetaotluse esitanud kohus“) hagi Metirato poolt varem Soome täitemenetluses tasutud summa tagasivõitmiseks.

3. Selle hagi kontekstis on eelotsusetaotluse esitanud kohtul Eesti asutusele üle kantud rahasumma tagasivõitmise osas kahtlus, kuidas tõlgendada direktiivi 2010/24. Eelkõige küsib ta, kas direktiiv määrab kindlaks, mis liikmesriik peaks olema kõnealuse summa tagasivõitmist käsitleva hagi puhul kostja – kas Soome või Eesti?

1 Algkeel: inglise.

2 Nõukogu 16. märtsi 2010. aasta direktiiv vastastikuse abi kohta maksude, maksete ja teiste meetmetega seotud nõuete sissenõudmisel (ELT 20 *10, L 84, lk 1*).

II. Õiguslik raamistik

A. ELi õigus

1. Direktiiv 2010/24

4. Direktiivi 2010/24 artikli 13 lõikes 1 on sätestatud:

„Sissenõudmistaotluse saanud liikmesriigis käsitletakse mis tahes nõuet, mille suhtes on taotletud sissenõudmist, taotluse saanud liikmesriigi nõudena, välja arvatud juhul, kui käesolevas direktiivis on sätestatud teisiti. Taotluse saanud asutus kasutab volitusi ja menetlusi, mis on ette nähtud taotluse saanud liikmesriigi õigus- või haldusnormidega, mida kohaldatakse samasuguse maksu või makse või samasuguse puudumisel sarnase maksu või maksega seotud nõuete suhtes, kui käesolevas direktiivis ei sätestata teisiti.“

[…]

Taotluse saanud asutus ei ole kohustatud andma teise liikmesriigi nõuetele eelisõigusi, mis antakse tema enda riigis tekkivatele nõuetele, välja arvatud juhul, kui asjaomased liikmesriigid on teisiti kokku leppinud või kui nii on kehtestatud taotluse saanud liikmesriigi õigusaktidega. Liikmesriik, kes annab teise liikmesriigi nõuetele eelisõiguseid, ei või keelduda samade eelisõiguste andmisest teiste liikmesriikide samadele või sarnastele nõuetele samadel tingimustel.

Taotluse saanud liikmesriik nõuab nõude sisse oma riigi vääringus.“

5. Direktiivi artikli 13 lõike 5 kohaselt „kannab taotluse saanud asutus nõudega seoses sissenõutud summad ning käesoleva artikli lõigetes 3 ja 4 osutatud intressid üle taotluse esitanud asutusele.“

6. Direktiivi artiklis 14 on sätestatud:

„1. Nõuet, taotluse esitanud liikmesriigis täitmisele pööramist lubavat esmast juriidilist dokumenti või taotluse saanud liikmesriigis täitmisele pööramist lubavat ühtset juriidilist dokumenti ning taotluse esitanud liikmesriigi pädeva asutuse esitatud teate kehtivust käsitlevad vaidlused kuuluvad taotluse esitanud liikmesriigi pädevate organite pädevusse. Kui huvitatud isik vaidlustab sissenõudmismenetluse jooksul nõude, taotluse esitanud liikmesriigis täitmisele pööramist lubava esmase juriidilise dokumendi või taotluse saanud liikmesriigis täitmisele pööramist lubava ühtse juriidilise dokumendi, teavitab taotluse saanud asutus kõnealust isikut sellest, et vaidlustamiseks peab ta pöörduma taotluse esitanud liikmesriigi pädeva asutuse poole vastavalt seal kehtivatele õigusaktidele.

2. Vaidlustega, mis käsitlevad taotluse saanud liikmesriigis võetud täitemeetmeid või taotluse saanud liikmesriigi pädeva asutuse esitatud teate kehtivust, tuleb pöörduda selle liikmesriigi pädeva organi poole vastavalt seal kehtivatele õigusnormidele.

[…]“.

B. Soome õigus

1. Pankrotivarasse tagasivõitmise seadus

7. Pankrotivarasse tagasivõitmise seaduse (laki takaisinsaannista konkurssipesään (758/1991)) § 5 esimeses lõigus on sätestatud, et tehing tunnistatakse kehtetuks muu hulgas siis, kui see eraldi või muude tehingutega koos annab põhjendamatu eelise ühele võlausaldajale teiste võlausaldajate ees. Kehtetuks tunnistamise tingimuseks on, et võlgnik oli tehingut tehes maksejõuetu või see tehing omalt poolt tõi kaasa võlgniku maksejõuetuse.

8. Nimetatud seaduse § 10 sätestab muu hulgas, et võla tasumine hiljem kui kolm kuud enne pankrotiavalduse esitamist tunnistatakse kehtetuks, kui võlg on tasutud summas, mida pankrotivara suurust arvestades võib pidada oluliseks.

9. Vastavalt pankrotivarasse tagasivõitmise seaduse §-le 23 võivad varade tagasivõitmist nõuda pankrotihaldur ja teatavad võlausaldajad. Tagasivõitmiseks tuleb esitada hagi kohtusse või vaidlustada teise võlgniku nõue. Hagi tuleb esitada sellesse esimese astme kohtusse (käräjäoikeus), kes kuulutas välja asjaomase pankroti.

III. Faktilised asjaolud, menetlus liikmesriigis ja eelotsuse küsimused

10. Eesti Vabariigi Maksu- ja Tolliamet nõudis Metiratolt maksu ja sellelt arvestatud intressi tasumist summas 28 754,50 eurot. Eesti Maksu- ja Tolliamet esitas direktiivi 2010/24 alusel 18. aprillil 2012 Suomen Verohallintole (Soome Maksuamet) nimetatud summa sissenõudmise taotluse.

11. Selle taotluse alusel saatis Soome maksuhaldur Eesti Maksu- ja Tolliameti nõude koos Metirato maksuvõlaga Soome maksuhalduri ees sissenõudmiseks Soome täitevametile.

12. Metirato Oy tasus 12. veebruaril 2013 vabatahtlikult[3] täitevametile 17 500 eurot. Sellest 15 837,67 eurot kanti üle Soome maksuhaldurile. Vastavalt Eesti sissenõudmistaotlusele kandis Soome maksuhaldur 15 541,67 eurot üle Eestile.

13. Lisaks eelnimetatud summale maksis Metirato 23. aprillil 2013 Soome maksuhaldurile veel 17 803,00 eurot.

14. Helsingin käräjäoikeus (Helsingi esimese astme kohus) kuulutas Metirato enda avalduse alusel 8. mail 2013 välja selle äriühingu pankroti.

15. Pankrotihaldur esitas 8. mail 2014 eelotsusetaotluse esitanud kohtusse hagi Soome maksuhalduri vastu, milles esitas nõude tasutud summade tagasivõitmiseks kokku 33 707,67 euro väärtuses, sealhulgas 15 541,67 Eestisse üle kantud eurot. Pankrotihaldur väitis, tuginedes pankrotivarasse tagasivõitmise seaduse §-le 5, et väljamaksega on põhjendamatult eelistatud Soome maksuhaldurit teiste võlausaldajate ees, kuna tasuti ammune maksuvõlg olukorras, kus Metirato maksejõuetus oli juba tekkinud. Lisaks väitis pankrotihaldur, et asjas tähtsust omaval ajavahemikul 25. jaanuarist 8. maini 2013 Metirato poolt tasutud maksuvõlga võib pankrotivara suurust arvestades pidada oluliseks nimetatud seaduse § 10 tähenduses.

3 Ma saan aru, et see makse oli „vabatahtlik“ niivõrd, et Metirato tegi selle Soome täitevameti nõudmisel ise, ilma et oleks olnud vaja võtta mingeid täiendavaid *täitemeetmeid* selle äriühingu (vara) suhtes. Ent kuivõrd see makse tehti pärast Soome täitevameti poolt nõude esitamist, siis saan ka aru, et see makse toimus nimetatud asutuse algatatud *täitemenetluse* raames.

16. Tagasivõitmise nõue on esimese võimalusena esitatud Soome maksuhalduri vastu. Juhuks kui seda asutust ei loeta Eestisse üle kantud 15 541,67 euro osas õigeks kostjaks, on pankrotihaldur esitanud nõude ka Eesti Vabariigi Maksu- ja Tolliameti vastu.

17. Soome maksuhaldur vaidles pankrotihalduri hagile vastu muu hulgas selle alusel, et tema ei ole õige kostja, kuivõrd hagis nõutakse Eestile laekunud maksete tagasivõitmist. Ta väitis, et ta tegutses üksnes direktiivi 2010/24 alusel vastastikust abi taotlenud Eesti maksuhalduri esindajana ja tema ülesanne on täidetud sellega, et maksuvõlg on sisse nõutud. Samuti oli ta seisukohal, et kuna sissenõutud summad ei muutunud kunagi Soome riigi omandiks, tuleb nõue esitada Eesti Maksu- ja Tolliameti vastu.

18. Eesti Maksu- ja Tolliamet vaidles samuti pankrotihalduri hagile vastu selle alusel, et ta ei saa olla kostja kõnealuses menetluses. Ta väitis direktiivi artikli 13 lõike 1 ja artikli 14 lõike 2 alusel, et ainult Soome maksuhaldur saab olla sellise hagimenetluse kostjaks.

19. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et puudub vaidlus selle üle, et ta on pädev kohus lahendama käesoleva vara tagasivõitmise hagi. Ent enne asja sisulist lahendamist peab ta otsustama, kas direktiivi 2010/24 alusel Soomes sisse nõutud ja Eestisse üle kantud summa osas peab kostjaks olema Soome maksuhaldur või Eesti Maksu- ja Tolliamet.

20. Neil asjaoludel otsustas Helsingin käräjäoikeus (Helsingi esimese astme kohus, Soome) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised küsimused:

„1. Kas direktiivi [2010/24] artikli 13 lõike 1 nõuet, et sissenõudmistaotluse saanud liikmesriigis käsitletakse mis tahes nõuet, mille suhtes on taotletud sissenõudmist, taotluse saanud liikmesriigi nõudena, tuleb tõlgendada nii

   a) et taotluse saanud liikmesriik on menetlusosaline ka kohtumenetluses, mis käsitleb tagasivõitmise tulemusel tasutud summade tagastamist pankrotivara hulka, või nii

   b) et taotluse saanud liikmesriik tegutseb üksnes nõude sissenõudjana täitemenetluses ja esitab ise pankrotivara suhtes nõudeavalduse pankrotimenetluses, kuid pankrotivara suurust puudutava tagasivõitmismenetluse kostja on sissenõudmistaotluse esitanud liikmesriik?

2. Kas direktiivi tuleb tõlgendada nii, et sissenõudmistaotluse alusel toimub teise riigi nõuete sissenõudmine samas korras, kuid siiski nii, et sissenõutud vara hoitakse eraldi ja see ei segune taotluse saanud liikmesriigi varaga, või nii, et sissenõudmine toimub koos oma nõuetega, nii et nende alusel saadud vara seguneb taotluse saanud riigi varaga? Teisisõnu – kas direktiivi eesmärk on üksnes keelata teise riigi nõuete diskrimineerimine?

3. Kas pankrotivarasse tagasivõitmist puudutava vaidluse saab võrdsustada direktiivi artikli 14 lõikes 2 nimetatud täitemeetmeid puudutava vaidlusega ja kas selle põhjal saab järeldada, et sissenõudmistaotluse saanud liikmesriik on kostja ka käesolevas kohtuasjas?“

21. Kirjalikud seisukohad on esitanud Eesti ja Soome valitsus ning Euroopa Komisjon.

IV. Hinnang

22. Käsitlen kõigepealt esimest ja kolmandat küsimust, mis puudutavad vahetult seda, kes on õige kostja sellise hagi puhul nagu põhikohtuasjas, milles nõutakse ühe liikmesriigi poolt direktiivi 2010/24 kohaselt esitatud taotluse alusel teise liikmesriigi poolt sisse nõutud summade pankrotivara hulka tagasivõitmist (A). Seejärel käsitlen teist küsimust, millega soovitakse kindlaks teha, kas selles direktiivis ette nähtud mehhanismi alusel sisse nõutud summad muutuvad taotluse saanud liikmesriigis varaks, ning mis seega puudutab kaudselt samuti sellise hagi õige kostja kindlaksmääramise teemat (B).

A. Esimene ja kolmas küsimus: kes peaks olema kostja?

23. Kes peaks olema kostja sellises hagimenetluses, milles soovitakse tagasi võita liikmesriigi poolt (käesolevas asjas Soome) teise liikmesriigi (käesolevas asjas Eesti) taotlusel sisse nõutud rahasummasid, mis hagi esitamise ajal olid viimati nimetatu valduses: kas taotluse esitanud liikmesriik (Eesti) või taotluse saanud liikmesriik (Soome)?

24. Eelotsusetaotluse esitanud kohus toob oma eelotsusetaotluses välja kaks potentsiaalselt asjakohast direktiivi 2010/24 sätet. Esimene neist on artikli 13 lõige 1, milles on sätestatud, et „[s]issenõudmistaotluse saanud liikmesriigis käsitletakse mis tahes nõuet, mille suhtes on taotletud sissenõudmist, taotluse saanud liikmesriigi nõudena […]. Taotluse saanud asutus kasutab volitusi ja menetlusi, mis on ette nähtud taotluse saanud liikmesriigi õigus- või haldusnormidega, mida kohaldatakse samasuguse maksu või makse või samasuguse puudumisel sarnase maksu või maksega seotud nõuete suhtes […]“. Teine säte on direktiivi artikli 14 lõige 2, mille kohaselt „[v]aidlustega, mis käsitlevad taotluse saanud liikmesriigis võetud täitemeetmeid […] tuleb pöörduda selle liikmesriigi pädeva organi poole vastavalt seal kehtivatele õigusnormidele“.

25. On selge, et need eelotsusetaotluse esitanud kohtu nimetatud sätted (ega ka direktiivi ülejäänud sätted) ei anna otsest vastust küsimusele, kes peaks olema kostja hagimenetluses, milles soovitakse tagasi võita liikmesriigi poolt teise liikmesriigi taotlusel sisse nõutud rahasummad.

1. Direktiiv 2010/24 või maksejõuetusmäärus?

26. Kõigepealt tekib aga sissejuhatav küsimus, kas direktiiv 2010/24 üldse reguleerib seda küsimust.

27. Soome valitsus leiab, et direktiiv ei ole põhikohtuasjas kohaldatav, kuna selles ei ole ette nähtud reegleid vara tagasivõitmise kohta maksejõuetusmenetluses. Selle asemel tuleb hagi suhtes kohaldada maksejõuetusmäärust.[4] Selle määruse artikli 4 lõike 1 kohaselt määrab põhikohtuasja õige kostja kindlaks Soome seadus kui selle maa seadus, kus maksejõuetusmenetlus on algatatud.

28. Ehkki ma nõustun Soome valitsusega laiemas põhimõttelises küsimuses, mis riigi õigus reguleerib maksejõuetusmenetlust üldiselt, ei suuda ma mõista, kuidas võiks maksejõuetusmäärus koosmõjus kohaldatavate riigisiseste maksejõuetuseeskirjadega pakkuda vastust riigisisese kohtu konkreetsele küsimusele ning miks ei peaks direktiiv 2010/24 olema seejuures enam kohaldatav.

29. Pankrotihaldur on vaidlustanud Soome täitevameti poolt läbi viidud sissenõudmismenetluse kehtivuse, mille osaline eesmärk oli kindlasti täita direktiivi 2010/24 alusel esitatud sissenõudmistaotlus. Pankrotihaldur väidab, et Soome täitevameti poolt maksude sissenõudmiseks läbi viidud täitemenetlus tuleks tühistada Soome õiguse, konkreetsemalt pankrotivarasse tagasivõitmise seaduse alusel.

4 Nõukogu 29. mai 2000. aasta määrus (EÜ) nr 1346/2000 maksejõuetusmenetluse kohta (EÜT 2000, L 160, lk 1; ELT eriväljaanne 19/01, lk 191; edaspidi „maksejõuetusmäärus“).

30. On tõsi, et osaliselt oli täitemenetlus „ainult riigisisene“ (Metirato Soome maksuvõlgade sissenõudmise osas) ning osaliselt oli selle näol tegemist Eesti asutuse esitatud sissenõudmistaotluse täitemeetmega (Eesti maksuvõlgade sissenõudmise osas). Ent see, et see menetlus hõlmas ka riigisiseste maksude sissenõudmist, ei lükka minu meelest ümber seisukohta, et täitemenetlus tervikuna oli Soome asutuste võetud meede täitmaks Eesti esitatud sissenõudmistaotlust.

31. Seega kvalifitseerub vaidlusalune täitemenetlus minu arvates täitemeetmeks direktiivi 2010/24 artikli 14 lõike 2 tähenduses. [5]

32. Põhikohtuasjas esitatud hagis vaidlustab pankrotihaldur Soome õiguse alusel Soomes, st taotluse saanud liikmesriigis võetud täitemeetme kehtivuse. Sellest tulenevalt kujutab see hagi endast vastavalt direktiivi artikli 14 lõikele 2 vaidlust, millega tuleb pöörduda selle liikmesriigi pädeva organi (nimelt eelotsusetaotluse esitanud kohtu) poole vastavalt seal kehtivatele õigusnormidele.

33. Euroopa Kohus on juba selgitanud, et taotluse saanud asutuse asukohaliikmesriigi pädeval asutusel on võimalik kõige paremini tõlgendada selles liikmesriigis kehtivaid seadusi ja määrusi ning eelkõige teha otsus täitemeetme seaduslikkuse, kehtivuse või nõuetekohasuse kohta kooskõlas nimetatud liikmesriigi seaduste ja määrustega. [6]

34. Kokkuvõttes on täitemenetlus läbi viidud direktiivist 2010/24 tulenevalt ja selle kohaselt. Nüüd soovitakse järgnenud maksejõuetusmenetluse kontekstis riigisisesel tasandil vaidlustada täitemenetluse läbiviimine ja tulemus, seega sisuliselt vaidlustada eelnevalt sissenõudmistaotluse saanud liikmesriigis võetud *täitemeede* (direktiivi artikli 14 lõige 2). Seega, ehkki direktiiv 2010/24 ei sisalda konkreetset reeglit, mis määraks kindlaks, kes peaks olema kostja sellises hagis nagu käesolevas asjas, milles pärast summade ülekandmist kuulutatakse välja pankrot need maksnud juriidilise isiku suhtes, leian, et direktiiv on sellises asjas selgelt kohaldatav.

2. Kostja isik: seaduslikkuse kontrollimise või tagasivõitmise nõue?

35. Ehkki direktiiv 2010/24 ei paku sellises konkreetses faktilises olukorras juhiseid kostja kindlaksmääramiseks, on vähemalt teoreetiliselt mõeldavad kaks lähenemist. Lihtsustatult võiks neid nimetada „pädevusepõhiseks“ ja „rahapõhiseks“ lähenemiseks.

36. Esimese lähenemise loogika kohaselt on vaidlustamise esemeks viis, kuidas on liikmesriigi territooriumil teostatud avalikku võimu. Sellisel juhul nõuab pankrotihaldur sisuliselt, et kohus kontrolliks selle riigisisese meetme seaduslikkust, millega (väidetavalt vastuolus riigisiseste normidega) kohustati äriühingut makse tasuma. Seda silmas pidades oleks taolise vaidluse puhul tegemist klassikalise haldus- või maksuõigusliku vaidlusega, millest tuleneb loomulikult, et kostja on asutus, mis teostab asjaomases asjas seda (täite)pädevust.

37. Teise lähenemise loogika seisneb (pigem eraõiguslikus) vara tagasivõitmises. Nõudeks on raha tagasisaamine, mida nõutakse kellelt tahes, kelle valduses on vastav summa nõude esitamise ajal. Kostja isik muutuks vastavalt sellele, kelle valduses on parajasti kõnealune summa.

5 Direktiiv ei sisalda mõiste „täitemeede“ määratlust. Euroopa Kohus on tõlgendanud seda mõistet ainult korra, 14. jaanuari 2010. aasta kohtuotsuses Kyrian (C-233/08, EU:C:2010:11), seda küll seoses direktiivi 2010/24 artikli 14 lõike 2 eellasega, nimelt seoses artikli 12 lõikega 3 nõukogu 15. märtsi 1976. aasta direktiivis 76/308/EMÜ vastastikuse abi kohta teatavate lõivude, tollimaksude, maksude ja muude meetmetega seotud nõuete sissenõudmisel (EÜT 1976, L 73, lk 18; ELT eriväljaanne 02/01, lk 44), muudetud nõukogu 15. juuni 2001. aasta direktiiviga 2001/44/EÜ (EÜT 2001, L 175, lk 17; ELT eriväljaanne 02/12, lk 27). Nimetatud kohtuotsuse punktis 47 otsustas Euroopa Kohus, et teatavakstegemine (mida ei oldud direktiivi 76/308 artikli 12 lõikes 3 sõnaselgelt mainitud) kujutab endast täitemeedet.

6 Vt seoses direktiiviga 76/308 14. jaanuari 2010. aasta kohtuotsus Kyrian (C-233/08, EU:C:2010:11, punktid 40, 49 ja 50).

38. Hoolimata sellest, et direktiiv 2010/24 seda konkreetset küsimust ei käsitle, ei kahtle ma sugugi, et direktiivi üldist süsteemi ja loogikat arvestades tuleb lähtuda esimesest lähenemisest. Leian, et selline hagi, niivõrd kui selles vaidlustatakse sissenõudmistaotluse saanud liikmesriigi asutuse poolt võetud täitemeede, mis on ellu viidud vastavalt tema enda õigusele, tuleb esitada selle riigi asutuse vastu.

39. Direktiiviga 2010/24 on kehtestatud ühiseeskirjad vastastikuse abi kohta maksude, maksete ja teiste meetmetega seotud nõuete sissenõudmisel.[7] Direktiivi põhjenduse 7 kohaselt võidakse sellist vastastikust abi anda teabevahetuse kujul (direktiivi II peatükk, artiklid 5–7) või dokumentide teatavakstegemise kujul (direktiivi III peatükk, artiklid 8 ja 9), või sissenõudmismeetmete ja ettevaatusabinõude kujul (direktiivi IV peatükk, artiklid 10–20).

40. Neil kõigil kolmel juhul ei näe direktiiv ette mitte ainult pädevuse jaotust taotluse esitanud liikmesriigi ja taotluse saanud liikmesriigi asutuste vahel, vaid ka üldreeglina selle, et kohaldamisele kuulub *lex auctoritatis*, mille kohaselt liikmesriigi asutuse toimingute suhtes kohaldatakse sama liikmesriigi õigust (ja järelikult sõltub ka nende toimingute kehtivus sellest õigusest).[8] Nii on see seoses teabevahetuse reeglitega,[9] seoses dokumentide teatavakstegemise abi reeglitega[10] ning eelkõige seoses sissenõudmismeetmete ja ettevaatusabinõudega.

41. Sissenõudmismeetmete suhtes osundan, et direktiivi artikli 13 lõike 1 kohaselt tuleb nõudeid, mille suhtes on taotletud sissenõudmist, käsitleda taotluse saanud liikmesriigi nõuetena. Konkreetsemalt peab sissenõudmistaotluse saanud asutus kasutama volitusi ja menetlusi, mis on ette nähtud *taotluse saanud liikmesriigi õigus- või haldusnormidega*, mida kohaldatakse samasuguse või sarnase maksu või maksega seotud nõuete suhtes.

42. Ettevaatusabinõude osas tuleneb direktiivi artikli 14 lõike 4 teisest lõigust ja artikli 16 lõikest 1, et neid võib sissenõudmistaotluse saanud liikmesriigis võtta ainult siis, kui selle riigi õigusnormid seda lubavad.

43. Üldisemalt on direktiivi 2010/24 artiklis 14 sätestatud reeglid, mis reguleerivad direktiivi kohaldamisest tekkivaid vaidlusi. Artikli 14 lõikes 1 on sätestatud, et nõuet või taotluse esitanud liikmesriigi pädeva asutuse koostatud täitmisele pööramist lubavat juriidilist dokumenti ja samuti selle liikmesriigi pädeva asutuse esitatud teate kehtivust käsitlevad vaidlused kuuluvad selle liikmesriigi pädevate organite pädevusse. Seevastu vaidlustega, mis käsitlevad taotluse saanud liikmesriigis võetud täitemeetmeid või taotluse saanud liikmesriigi pädeva asutuse esitatud teate kehtivust, tuleb artikli 14 lõike 2 kohaselt pöörduda selle liikmesriigi pädeva organi poole. Kohtuotsuse Kyrian kohaselt tuleneb artikli 14 lõigetega 1 ja 2 ette nähtud pädevuse jaotus asjaolust, et nendes sätetes nimetatud iga toimingu või akti suhtes kehtivad eri riikide õigusaktid,[11] nimelt selle liikmesriigi õigusaktid, mille ametiasutused tegid vaidlustatud toimingu või võtsid vastu vaidlustatud akti. Sellest tulenevalt kontrollib iga liikmesriigi pädev asutus oma õiguse alusel ainult omaenda asutuste toimingute ja aktide seaduslikkust.[12]

7 Vt seoses direktiiviga 76/308 14. jaanuari 2010. aasta kohtuotsus Kyrian (C-233/08, EU:C:2010:11, punkt 34) ja 18. oktoobri 2012. aasta kohtuotsus X (C-498/10, EU:C:2012:635, punkt 44).

8 Vt analoogia alusel kohtujurist Cruz Villalóni ettepanekut kohtuasjas Weltimmo (C-230/14, EU:C:2015:426, punkt 50) ning Euroopa Kohtu seisukohta, mille kohaselt „ilmneb asjaomase liikmesriigi territoriaalsest suveräänsusest ning seaduslikkuse põhimõttest ja õigusriigi mõistest tulenevatest nõuetest, et karistamisõiguse teostamine ei tohi põhimõtteliselt toimuda väljaspool seaduslikke piire, mille raames on haldusasutusel lubatud tegutseda *oma liikmesriigi õiguse kohaselt*“: 1. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus Weltimmo (C-230/14, EU:C:2015:639, punkt 56). Kohtujuristi kursiiv.

9 Vt nt direktiivi artikli 5 lõike 2 punkt c või artikli 7 lõige 2.

10 Vt direktiivi artikkel 9 ning samuti komisjoni 18. novembri 2011. aasta rakendusmääruse (EL) nr 1189/2011, millega kehtestatakse direktiivi 2010/24 teatavate sätetega seotud üksikasjalikud eeskirjad (ELT 2011, L 302, lk 16), artikkel 11 ja artikli 12 lõige 1.

11 Vt 14. jaanuari 2010. aasta kohtuotsus Kyrian (C-233/08, EU:C:2010:11, punkt 40).

12 Vt 26. aprilli 2018. aasta kohtuotsus Donnellan (C-34/17, EU:C:2018:282, punktid 43 ja 44). Nagu ma olen märkinud (seoses teise õigusaktiga, aga sama loogika alusel) oma ettepanekus kohtuasjas Astellas Pharma (C-557/16, EU:C:2017:957, punkt 97), ei ole ilmaaegu nii, et kohtute pädevust reguleerivad eeskirjad, mis määravad seda kas vertikaalselt või horisontaalselt, põhinevad enamasti akti formaalsel autorsusel, st kaebus esitatakse selle vastu, kes akti esialgu vastu võttis.

44. Samuti kujutab artikli 14 lõike 4 kolmas lõik endast selget näidet *lex auctoritatis*e kohaldamisest asjadele, mis puudutavad kahe asjaomase liikmesriigi pädevaid asutusi. Artikli 14 lõike 4 esimeses lõigus on sätestatud, et kui taotluse esitanud liikmesriigis on esitatud nõue vastavalt artikli 14 lõikele 1, peab taotluse saanud asutus põhimõtteliselt peatama täitemenetluse nõude vaidlustatud osa suhtes, kuni pädev organ teeb selles küsimuses otsuse. Ent artikli 14 lõike 4 kolmandas lõigus on sätestatud, et taotluse esitanud asutus võib *kooskõlas selles liikmesriigis kehtivate õigus- ja haldusnormidega* paluda taotluse saanud asutusel sisse nõuda vaidlustatud nõude või vaidlustatud osa nõudest *sel määral, mil taotluse saanud liikmesriigi kehtivad õigusnormid seda lubavad*.

45. Kokkuvõttes kinnitavad nimetatud sätted selgelt direktiivi üldist loogikat: 1) liikmesriigi toiminguid ja akte reguleerib üldjuhul sellesama riigi õigus (*lex auctoritatis*); 2) neid toiminguid või akte puudutava vaidlusega tuleb pöörduda selle liikmesriigi pädevasse asutusse, mis lahendab need oma riigisisese õiguse alusel.

46. Nende kahe elemendi kombinatsioonist ilmneb kostja isik sellistes asjades üsna loomulikult kui punkt 3: sellises vaidluses saab kostjaks olla ainult see liikmesriigi asutus, mis kasutas vastavas asjas oma pädevust (tehes vaidlusaluse toimingu või võttes vaidlusaluse meetme või jättes selle tegemata).

47. Kui seega isik vaidlustab nagu käesolevas asjas sissenõudmistaotluse saanud liikmesriigi asutuse poolt võetud täitemeetme, siis on vaidlustuse esemeks avaliku võimu teostamine selle riigi poolt. Kostja peab seega loogiliselt olema sissenõudmistaotluse saanud liikmesriigi avaliku võimu kandja.

48. Võib lisada, et selline järeldus on samuti kooskõlas direktiivi 2010/24 artikli 13 lõikes 1 ette nähtud *nõuete täieliku võrdsustamise* põhimõttega. Selle sätte kohaselt tuleb nõuet, mille suhtes on taotletud sissenõudmist, käsitleda taotluse saanud liikmesriigi nõudena. Kui teisest liikmesriigist pärinevad nõuded tuleb menetluse või sissenõudmise tingimuste osas täielikult võrdsustada riigisiseste nõuetega (kui mingi rahasumma tasutakse), siis on väga loogiline võrdsustada need riigisiseste nõuetega ka siis, kui vaidlustatakse mõni selle sissenõudmisega seotud asjaolu (kui potentsiaalselt võidakse mingi rahasumma tagastada). Täielik võrdsustamine nõuab võrdsustamist mõlemas suunas. Seega peab samamoodi nagu siis, kui vaidlustatakse liikmesriigi ametiasutuse (täite)meede, kostja juba määratlusest tulenevalt olema see asutus, mis võttis vaidlustatud (täite)meetme.

3. Alternatiivide võimalikkus

49. Ka lühidalt alternatiive kaaludes leian ikkagi, et eespool piiritletud lähenemine on õige. Kui selline hagi nagu põhikohtuasjas tuleks esitada selle riigi vastu, kes oli esitanud sissenõudmistaotluse, eelkõige seetõttu, et temale on üle kantud sissenõutud rahasumma, siis tuleks tagasivõitmise hagi esitada selle riigi vastu, kelle valduses on see raha.[13] Sellisel juhul oleks kummagi kohtuinstantsi puhul, kus selline nõue võidaks potentsiaalselt esitada, tagajärjeks üsna küsitav tulemus.

50. Esimene võimalus oleks esitada nõue taotluse esitanud liikmesriigi kohtusse. Käesolevas asjas oleks siis tegemist Eesti kohtusse Eesti ametiasutuse vastu esitatava nõudega, mis käsitleks Soome asutuse poolt Soomes tehtud toimingut (väidetav ebaõige täitemeede). Lisaks sisalduksid sellist nõuet reguleerivad normid Soome pankrotivarasse tagasivõitmise seaduses, millele pankrotihaldur tugineb vaidlustamaks Soome asutuse poolt läbi viidud täitemenetluse raames tehtud Metirato makset. Menetlus põhineks tõenäoliselt Eesti õigusel, näiteks tema riigisisestel eeskirjadel lepinguvälise kahju või alusetu rikastumise kohta. Ent ikkagi tuleks seda nõuet Eesti riigi vastu hinnata Soome asutuse poolt Soomes tehtud toimingute alusel.

13 Nagu vihjatakse käesoleva ettepaneku punktis 37.

51. On üsna ilmne, et see tooks kaasa mitte ainult päris märkimisväärse lahknevuse (kui mitte kaose) *forum*i ja *ius*i vahekorras, vaid tähendaks sisuliselt ka seda, et Eesti kohtud peaksid kontrollima Soome asutuse poolt avaliku võimu teostamise seaduslikkust Soomes, mida Euroopa Kohus ei ole hiljuti teises kontekstis võimalikuks pidanud.[14]

52. Teine võimalus, hagi esitamine taotluse esitanud liikmesriigi vastu taotluse saanud liikmesriigi kohtusse oleks samamoodi problemaatiline. Esimene (juba peaaegu ületamatu) probleem tuleneks sellisel juhul kohtuliku immuniteedi põhimõttest, mille kohaselt ei saa riiki kaevata teise riigi kohtusse.[15] Tõsi, Euroopa Kohtu hinnangul „ei ole see immuniteet tänase rahvusvahelise tava kohaselt absoluutne, kuid see on üldiselt tunnustatud, kui vaidlus puudutab riigivõimu teostamist *iure imperii* poolt. See võib aga olla seevastu välistatud juhul, kui hagi esitatakse *iure gestionis* tegevuse suhtes, mis ei puuduta avalikku võimu“.[16] Ent käesolevas asjas on vaidlustatud maksude sundtäitmise menetlus, mis kahtlemata puudutab *iure imperii* teostatud suveräänseid toiminguid nii menetluslikust vaatenurgast (kuivõrd see on seotud *sund*täitmisega) kui ka sisulisest vaatenurgast (kuivõrd see puudutab *maksude* sissenõudmist). Seetõttu takistaks kohtulik immuniteet käesolevas asjas Soome kohtusse Eesti vastu hagi esitamist.

53. Seetõttu olen kõigist eeltoodud põhjustest tulenevalt seisukohal, et selline hagi nagu põhikohtuasjas, millega vaidlustatakse sissenõudmistaotluse saanud liikmesriigi asutuse võetud täitemeetme kehtivus tema riigi õiguse alusel, tuleb esitada selle riigi (asutuse) vastu.

4. Järelmärkus

54. Viimasena sooviksin veel selgitada, et kostja isikut puudutav järeldus sellises asjas nagu käesolev ei tähenda, et kui pankrotihalduri esitatud hagi on edukas, siis peaks sissenõudmistaotluse saanud liikmesriik ehk Soome kandma selle finantsilised tagajärjed. Direktiivi 2010/24 loogikast tuleneb ka see, et kui võlgnik vaidlustab edukalt täitemeetme, siis peab taotluse esitanud liikmesriik tagastama taotluse saanud liikmesriigis sisse nõutud ja juba taotluse esitanud liikmesriiki üle kantud summad.[17]

55. Üldisemalt on Euroopa Kohus juba rõhutanud, et direktiiv 2010/24 põhineb vastastikuse usalduse põhimõttel ning et selle direktiiviga kehtestatud vastastikuse abi andmise korra rakendamine sõltub selle usalduse olemasolust asjasse puutuvate liikmesriigi asutuste vahel.[18] Tuleb lisada, et sellises asjas nagu käesolev kehtib liikmesriikide vastastikuse usalduse põhimõte mõlemas suunas.

56. Ühelt poolt oodatakse taotluse saanud liikmesriigilt, et ta viiks taotluse esitanud liikmesriigi palvel läbi sissenõudmismenetluse, ilma et seda peaks kõnealuses liikmesriigis „tunnustama, täiendama ega asendama“, nagu on märgitud direktiivi artikli 12 lõikes 1. Taotluse saanud liikmesriigilt nõutakse seega põhimõtteliselt[19] taotluse esitanud liikmesriigi usaldamist ja iga tollelt laekuva sissenõudmistaotluse täitmist.

14 Vt seoses Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. novembri 2001. aasta direktiiviga 2001/83/EÜ inimtervishoius kasutatavaid ravimeid käsitlevate ühenduse eeskirjade kohta (EÜT 2001, L 311, lk 67) 14. märtsi 2018. aasta kohtuotsus Astellas Pharma (C-557/16, EU:C:2018:181, punkt 40).

15 Vt 19. juuli 2012. aasta kohtuotsus Mahamdia (C-154/11, EU:C:2012:491, punkt 54).

16 19. juuli 2012. aasta kohtuotsus Mahamdia (C-154/11, EU:C:2012:491, punkt 55).

17 Selles suhtes on direktiivi artikli 14 lõike 4 kolmandas lõigus sätestatud, et kui taotluse esitanud liikmesriigi pädevale organile artikli 14 lõike 1 kohaselt esitatud vaidlustus on võlgnikule soodne, on taotluse esitanud asutus vastutav sissenõutud summade tagastamise eest. Samamoodi on *rakendusmääruse* nr 1189/2011 artikli 23 lõikes 1 ette nähtud, et kui taotluse saanud asutuse kohaldatud sissenõudmismeetmed vaidlustatakse põhjusel, mis ei kuulu taotluse esitanud liikmesriigi pädevusse ning kui taotluse saanud asutus on kandnud sissenõutud summad taotluse esitanud asutusele ja vaidlustus on selle esitajale edukas, peab viimasena nimetatud asutus saadud summad tagastama.

18 26. aprilli 2018. aasta kohtuotsus Donnellan (C-34/17, EU:C:2018:282, punkt 41).

19 Euroopa Kohus leidis 26. aprilli 2018. aasta kohtuotsuses Donnellan (C-34/17, EU:C:2018:282, punkt 61), et ainult eriolukorras (nagu tolles kohtuasjas, kus liikmesriigi asutus oli palunud teise liikmesriigi asutusel nõuda sisse nõue, mis tulenes rahatrahvist, millest puudutatud isik ei olnud teadlik) võib taotluse saanud asutus õiguspäraselt keelduda direktiivi alusel esitatud abitaotluse täitmisest.

57. Teiselt poolt tähendab selline vastastikuse usalduse põhimõttel põhinev sissenõudmise abistamine ka seda, et taotluse esitanud liikmesriik peaks kandma vastutust tagajärgede eest juhtudel, kus tekib probleem seoses sissenõudmistaotluse saanud liikmesriigis läbi viidud täitemenetlusega. Kui täitemeede edukalt vaidlustatakse, peab taotluse esitanud liikmesriik järelikult tagastama sissenõutud rahasumma vastuvaidlematult ja viivituseta, isegi kui tema vaidlustatud täitemeetme eest ei vastuta.[20]

58. Ehk teisisõnu on liikmesriikide vastastikune usaldus ja lojaalne koostöö ilmastikukindel põhimõte. Seda ei kohaldata mitte ainult hea ilmaga (kui kõik läheb hästi ning, nagu praeguses asjas, raha tuleb sisse), vaid ka halva ilmaga (kui pärast võimalikku eksimust teises liikmesriigis tuleb varem saadud raha tagastada).

B. Teine küsimus

59. Oma teise küsimusega küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas taotluse saanud liikmesriigis sisse nõutud taotluse esitanud liikmesriigi nõuded jäävad esimesena nimetatud riigi varadest eraldiseisvaks või nad segunevad tema varaga. Selle küsimuse teises lauses näib eelotsusetaotluse esitanud kohus sõnastavat esimese lause ümber ja pärivat, kas direktiivi eesmärk on üksnes keelata teise riigi nõuete diskrimineerimine.

60. Pean möönma, et mulle ei ole kohe selge, kuidas täpselt need selle küsimuse kaks osa on omavahel seotud. Arvestades direktiivile omast täieliku võrdsustamise põhimõtet ei ole ilmne, kuidas samas täitemenetluses sisse nõutud taotluse saanud liikmesriigi võla segunemine taotluse esitanud liikmesriigi omaga saaks või peaks kaasa tooma teise liikmesriigi nõuete diskrimineerimise. Kuna ma võin ainult spekuleerida teise küsimuse esimese ja teise lause täpse seose üle, siis käsitlen neid kahte teemat eraldi.

61. Teise küsimuse esimene osa näib tulenevat põhikohtuasjas esitatud Soome valitsuse väitest, et sissenõutud vara ei muutunud kunagi Soome riigi omandiks, nii et vaidlusalune nõue tuleks esitada Eesti Maksu- ja Tolliameti vastu.

62. Komisjon ja Soome valitsus viitavad sellega seoses direktiivi 2010/24 artikli 13 lõikele 5, mille kohaselt kannab taotluse saanud asutus nõudega seoses sissenõutud summad ning kohalduvatel juhtudel intressid üle taotluse esitanud asutusele. Nende arvates peab sellest sättest aru saama nii, et selle kohaselt tuleb sissenõutud summasid hoida taotluse saanud liikmesriigi vahenditest eraldi.

63. Minu arvates direktiiv siiski ei käsitle küsimust, kas taotluse saanud liikmesriigi poolt sisse nõutud raha jääb eraldi tema varast või seguneb sellega.

64. Konkreetselt seoses direktiivi artikli 13 lõikega 5 ei suuda ma näha, kuidas seda sätet, mis pelgalt näeb ette artikliga 13 reguleeritud sissenõudmistaotluse täitmise menetluse viimase faasi, saaks tõlgendada nii, et see nõuab summade eraldi hoidmist või näeb ette nende segunemise sissenõudmistaotluse saanud liikmesriigi varaga. See säte käsitleb lihtsalt teist teemat.

65. On tõsi, et artikli 13 lõike 1 viimase lõigu kohaselt nõuab taotluse saanud liikmesriik nõude sisse oma riigi vääringus.[21] Lisaks kantakse rakendusmääruse nr 1189/2011 artikli 23 lõike 1 kohaselt sissenõutud summad üle taotluse saanud liikmesriigi vääringus ning seda tuleb teha kahe kuu jooksul alates sissenõudmise kuupäevast.

20 Nagu on ilmne *rakendusmääruse nr* 1189/2011 (vt käesoleva ettepaneku 17. joonealune märkus) artikli 23 lõikest 1.

21 Täheldan selles suhtes, et rakendusmääruse nr 1189/2011 artikli 18 lõikes 1 on sätestatud, et „[k]ui taotluse saanud liikmesriigi vääring erineb taotluse esitanud liikmesriigi vääringust, väljendab taotluse esitanud asutus sissenõutava summa [täitmisele pööramist lubavas üldises juriidilises dokumendis, mis peab kaasnema iga sissenõudmistaotlusega] mõlemas vääringus“. Seetõttu arvutatakse taotluse saanud liikmesriigis läbi viidava sissenõudmismenetluse summa selle riigi vääringus taotluse esitanud liikmesriigi poolt taotluse esitamise ajal.

66. Ent peale nende spetsiifiliste sätete, mis käsitlevad saadud summade ülekandmist, ei määratleta direktiivis nende summade õiguslikku, majanduslikku ega raamatupidamislikku staatust ajavahemikul nende sissenõudmisest võlgnikult kuni nende ülekandmiseni taotluse esitanud liikmesriigile. Pelgast asjaolust, et need summad on sisse nõutud taotluse saanud liikmesriigi vääringus ning üle kantud selles vääringus, ei tulene, et need summad segunevad (või ei segune) sissenõudmistaotluse saanud liikmesriigi varaga. Selle võib otsustada iga liikmesriik ise, kui ta ei lähe seejuures vastuollu kohustusega kanda kahe kuu jooksul üle sissenõutud summad ja kohaldatav intress.

67. Ent isegi kui need summad hoitaks eraldi taotluse saanud liikmesriigi varast, siis minu meelest ei omaks see mingit mõju seoses küsimusega, kes peaks olema kostja sellises hagis nagu põhikohtuasjas. Niivõrd kui teise küsimuse esimest osa tuleks mõista variatsioonina kostja isiku teemal,[22] olen käesoleva ettepaneku A osas esitatud põhjustel seisukohal, et olenemata kohaldatavatest raamatupidamisstandarditest peab sellises asjas kostjaks olema sissenõudmistaotluse saanud liikmesriik.

68. Asudes nüüd käsitlema teise küsimuse teist osa, millega eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib, kas direktiivi eesmärk on üksnes keelata teise riigi nõuete diskrimineerimine, tuletan meelde, et direktiivi artikli 13 lõikes 1 ette nähtud nõuete täieliku võrdsustamise põhimõtte kohaselt tuleb teise liikmesriigi nõudeid käsitleda taotluse saanud liikmesriigi nõudena, eelkõige seoses volituste ja menetlustega, mis on ette nähtud taotluse saanud liikmesriigi õigus- või haldusnormidega samasuguste või sarnaste nõuete puhul.

69. Artikli 13 lõike 1 kolmandas lõigus on ette nähtud selle põhimõtte erand, mille kohaselt sissenõudmistaotluse saanud liikmesriik ei ole kohustatud andma teise liikmesriigi nõuetele eelisõigusi, mis antakse tema enda riigis tekkivatele nõuetele, välja arvatud juhul, kui asjaomased liikmesriigid on teisiti kokku leppinud või kui nii on kehtestatud taotluse saanud liikmesriigi õigusaktidega. See näib olevat ainus erand artikli 13 lõikes 1 sätestatud üldreeglist ja seega reeglist, mille kohaselt taotluse saanud liikmesriik ei või kohelda teise liikmesriigi nõudeid vähem soodsalt, kui ta kohtleks samasuguseid või sarnaseid riigisiseseid nõudeid.

70. Ent nõuete täieliku võrdsustamise põhimõte ei oma minu meelest tähtsust küsimuses, kas taotluse saanud liikmesriigi poolt sisse nõutud rahasumma jääb tema enda varast eraldiseisvaks või seguneb sellega. Selliselt mõistetuna ei muuda teise küsimuse teine osa seetõttu järeldust, millele olen jõudnud selle küsimuse esimese osa suhtes ega muuda vastust, mille soovitan Euroopa Kohtul anda esimesele ja kolmandale küsimusele.

V. Ettepanek

71. Eeltoodust lähtudes soovitan Euroopa Kohtul vastata Helsingin käräjäoikeusi (Helsingi esimese astme kohus, Soome) küsimustele järgmiselt:

Nõukogu 16. märtsi 2010. aasta direktiivi 2010/24/EL vastastikuse abi kohta maksude, maksete ja teiste meetmetega seotud nõuete sissenõudmisel tuleb tõlgendada nii, et selline hagi nagu põhikohtuasjas, millega vaidlustatakse sissenõudmistaotluse saanud liikmesriigi asutuse võetud täitemeetme kehtivus tema riigi õiguse alusel, tuleb esitada selle riigi (asutuse) vastu.

22 Mis laiendab (või kinnitab) „rahapõhist“ lähenemist (käesoleva ettepaneku punkt 37), väites sisuliselt, et kõnealune rahasumma ei ole mitte ainult praegu Soome ametivõimude valduses, vaid et see ei ole kunagi nende omandis olnudki.